

Asia: VN/12646/2020

Luonnos hallituksen esitykseksi laiksi kolmansien maiden kansalaisten maahantulon ja oleskelun edellytyksistä tutkimuksen, opiskelun, työharjoittelun ja vapaaehtoistoiminnan perusteella annetun lain muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Opetusalan Ammattijärjestö OAJ ottaa kantaa esitykseen siltä osin kuin se vaikuttaa korkeakoulujen, tutkijoiden tai toisen asteen ja vapaan sivistystyön toimintaan.

Kannatamme soveltamisalan laajentamista koskemaan myös korkeakouluopiskelijoita tai kolmannen maan kansalaisia, kun kyse on muun tutkimuksen, opiskelun, harjoittelun tai vapaaehtoistoiminnan perusteella tapahtuvasta harkinnasta. Lakiin tehtävät muutokset lähtevät luottamusperiaatteesta, mutta se ei näy kaikissa kohdissa riittävästi, kuten tutkijoiden osalta. Näkemyksemme mukaan toisen asteen osalta valmistelu on vaillinainen.

Tarvitsemme avoimuutta ottaa vastaan työelämää ja yhteiskuntaa rikastuttavia eri kulttuuritaustaisia osaajia. Tällä hetkellä osaavan työvoiman saatavuus on usean yrityksen kasvun este ja tähän lakiesitys pyrkii vastaamaan.

Muistutamme, että korkeakouluopiskelijoihin kohdistuvat muutokset ovat nykykäytäntöä parantavia, mutta tutkijoiden (mukaan lukien jatko-opiskelijat) tilannetta korjaa vain osittain. Maahantuloperiaatteet vaativat mielestämme lisää kokonaisuuden tarkastelua esimerkiksi toisen asteen ja vapaan sivistystyön osalta. Koko koulutusketjun opetus- ja tutkimushenkilöstöä edustavana OAJ on taho, joka pystyy vastaamaan moninaiisiin eri koulutusasteita koskeviin vaatimuksiin ja lähtökohtiin maahantuloon liittyvissä kysymyksissä. Maahantulon lainsäädännön uudistamisen rinnalla tarkasteltava myös kotoutumiskäytänteiden kehittämistä ja viranomaisprosesseja.

Kansainvälistyvä korkeakoulutus ja tutkimus on osa Suomen menestysstrategiaa

Esitys selkeyttää korkeakoulujen toimintaa ja mahdollistaa niiden kansainvälistymispyrkimyksiä ja tavoitetta saavuttaa viidentoista prosentin osuus kv-opiskelijoissa.

Mielestämme lakiesitys, jossa korkeakoulututkintoa suorittavien opiskelijoiden oleskelulupa voidaan jatkossa myöntää kerralla koko opintojen suorittamisen ajaksi, on erittäin kannatettava ja merkittävä uudistus. Kannatamme uudistusta, jossa tutkinnon suorittamisen tai tutkimustyön loppuun saattamisen jälkeistä oleskelulupaa työnhakua tai yrityksen perustamista varten ehdotetaan pidennettäväksi nykyisestä yhdestä vuodesta kahteen vuoteen.

On hyvä, että opiskelijalta edellytetään toimeentuloselvitys ensimmäisen vuoden osalta. Olemme samaa mieltä, että opiskelijan toimeentulo on oltava turvattu koko opintojen ajan. Näkemyksemme mukaan tämä muutos edellyttää seurantaa ja riittäviä resursseja viranomaisille.

Tutkijoiden tilannetta annettu lakiesitys ei valitettavasti paranna muutoin kuin työnhakua varten myönnettävän oleskeluluvan pidentämisen myötä. Lakiesitys on päätyneet määrittelemään väitöskirjatutkijan (jatko-opiskelijan) EU-direktiivin mukaisella tutkijan määrittelyllä. Jatko-opiskelijat jäävät siis korkeakoulututkintoa suorittavia opiskelijoita huonompaan asemaan. Tutkijoiden työn panoksen merkitys Suomen kilpailutekijänä on merkittävä. Vuosi valmistumisen jälkeen ulkomaalaisista väitöskirjantekijöistä jää Suomeen työmarkkinoille reilu 50 prosenttia. Määrää on pyrittävä kasvattamaan.

Siksi esitämme, että jatkotutkintoa suorittavien osalta oleskelulupa myönnettäisiin kerralla vastaanottosopimuksen (hosting agreement) mukaisesti suunnitelluksi jatkotutkinnon suorittamisen ajaksi (lisenssiaatti/tohtori). Muiden tutkijoiden (ei jatkotutkintoa suorittavat, mutta direktiivin mukaiset tutkijat, käytännössä tohtorit) osalta työsuhteen tai rahoituskauden keston mukaan. Molemmissa tapauksissa kuitenkin lupa myönnettäisiin maksimissaan neljäksi vuodeksi. Tällöin myös 6 § (Oleskeluluvan myöntäminen tutkijalle) tulee muuttaa seuraavasti: "Kolmannen maan kansalaiselle myönnetään tutkijan oleskelulupa tieteellisen tutkimuksen tekemistä varten, jos hän on tehnyt tutkimusorganisaation kanssa 5 §:ssä tarkoitetun sopimuksen. Oleskeluluvan myöntämisen edellytyksenä on, että tutkijan toimeentulo on turvattu siten kuin ulkomaalaislain 39 §:ssä säädetään tai, jos kyseessä on työsuhde, ansiotyöstä saatavalla tulolla. Oleskelulupa myönnetään jatkuvana 5 §:ssä tarkoitetun sopimuksen keston ajaksi, kuitenkin enintään neljäksi vuodeksi." Mielestämme pykälää on tarkasteltava, jotta tutkijoiden tilanne paranee ja Suomi on houkutteleva tutkimustyölle.

Pidämme kannatettavana uuden kansallisen oleskeluluvan myöntämisen mahdollisuutta kansainvälistä suojelua hakevalle. Nykylain mukaan turvapaikan hakija ei voi saada oleskelulupaa opiskelun tai tutkimuksen perusteella. Ehdotettu muutos mahdollistaa kansainvälistä suojelua hakevan opiskelun ja työskentelyn tutkijana, vaikka kansallinen lupa ei tällöin sisältäisikään EU:n sisäistä liikkuvuutta.

II-asteen koulutus ja vapaan sivistystyö on myös tärkeä osa kansainvälistymistämme

Suomen menestystarina tarvitsee toisen asteen koulutustaustalla olevia henkilöitä työmarkkinoille. Pitkän tähtäimen osaajapulaan vastaamiseksi tarvitaan kv-opiskelijoiden rekrytoinnin vahvistamista korkeakouluihin, mutta myös ammatilliseen koulutukseen ja lukioihin.

Korostamme, että valmisteluryhmässä olisi pitänyt olla mukana toisen asteen edustus, sillä nyt perustelut jäävät näiltä osin puutteellisiksi, ja asiaa ei esimerkiksi työllistymisen kannalta ole tarkasteltu riittävästi.

Pidämme tärkeänä, että toisen asteen koulutus on huomioitu esityksessä omanaan. Mielestämme toisen asteen tutkinnon suorittaneiden asema jää heikommaksi suhteessa korkeakouluopiskelijoihin, koska lupa myönnettäisiin tilapäisenä. Toisen asteen koulutuksen osalta olisi tarkoituksen mukaista tehdä saman kaltainen esitys lainsäädäntöön kuin korkeakouluopiskelijoille.

Sujuvat maahanmuuttokäytänteet ratkaisevat

Maahantulokäytänteitä on tärkeää nopeuttaa. Esimerkiksi ulkomaalaisten korkeakouluopiskelijoiden maahantulon ja rekrytoinnin hitaita viisumi- ja oleskelulupaprosesseja on sujuvoitettava. Lähetystöissä tapahtuva hakijan tunnistautuminen sekä Maahanmuuttoviraston pitkät oleskelulupien käsittelyajat ovat johtaneet opintojen aloittamisen viivästymiseen. Maahanmuuttovirastolle ja edustustoille on varattava riittävät resurssit lupien käsittelyyn.

Lisäksi poikkihallinnollista yhteistyötä ja tiedonkulkua eri hallinonalojen välillä on vahvistettava. Eri hallinnonaloilla on oltava yhteinen käsitys siitä, mitä osaajien houkuttelu Suomeen vaatii. Sujuvaan maahantuloon ja täällä pysymiseen liittyy monta vaihetta, joissa tarvitaan erilaisia palveluja ja niiden yhteensovittamista.

Lain täytäntöönpanossa on huolehdittava viranomaisten tulkintojen yhdenmukaisuudesta ja ohjeistuksen selkeydestä.

Kotoutuminen on pitovoimaa

Kotoutumiskoulutuksen laatua on vahvistettava ja liitettävä se osaksi suomalaista koulutuskokonaisuutta. Maahanmuuttajalla pitää olla mahdollisuus saavuttaa sellaiset kielen perustaidot, että hän pystyy toimimaan ja opiskelemaan ympäröivässä kieliyhteisössä tasavertaisena muiden kanssa.

Maahan tulevalla pitää olla aito oikeus suorittaa opintojen aikana S2-opintoja. Korkeakouluissa maahanmuuttajataustaisten kielenoppimisen erilaiset tarpeet on otettava huomioon. Heissä on muun muassa paljon asiantuntijoita, joiden S2-opiskelussa tämä aiempi osaaminen täytyy tunnistaa ja kannustaa heitä yhä parempaan suomen- tai ruotsin kielen hallintaan. Toisen asteen koulutuksessa kielitaidon puute on yksi merkittävä koulutuksen keskeyttämisen syy.

On huolehdittava, että tutkinnon jälkeen maahan jääville tarjotaan mahdollisuutta S2-kielen opintoihin joko korkeakoulussa, toisella asteella tai vapaassa sivistystyössä. Oleskeluluvan pidentäminen työnhakua ja yritystoimintaa varten mahdollistaa tutkinnon jälkeisen kielen ja kulttuurin opiskelemisen, jos se ei ole ollut tutkinto-ohjelmassa mahdollista tai riittävää.

Vapaan sivistystyön oppilaitosten roolia kielen ja kulttuurin opinnoissa on vahvistettava ja niiden tarjontaa on tehtävä paremmin näkyväksi. Yhteistyön mahdollisuutta vapaan sivistystyön oppilaitosten ja työnantajien välillä on helpotettava niin informaatio-ohjauksella kuin siihen kohdistetun resurssinkin myötä.

Yritysten, julkisen tai kolmannen sektorin tarjoamat työllistymisen mahdollisuudet, kesätyöt, harjoittelu- ja opinnäytetyöpaikat ovat avainasemassa kansainvälisten opiskelijoiden juurruttamiseksi Suomeen. Yritykset ja organisaatiot on otettava koulutuksen yhteistyökumppaneiksi. TEM:n on tuettava niitä harjoittelupaikkojen tarjoamisessa. Tavoitteena pitää olla myös, että työnantajalla on realistiset mahdollisuudet tarjota henkilölle suomen tai ruotsin kielen opiskelua työaikana.

Lisätietoja antavat

koulutusjohtaja Heljä Misukka

erityisasiantuntija Hanna Tanskanen

erityisasiantuntija Hannele Louhelainen

Louhelainen Hannele
Opetusalan ammattijärjestö OAJ ry